

Nr 222.

Av herr **Berglund**, *angående överförande till den borgerliga kommunen av ärenden rörande folkskoleväsendet m. m.*

Genom 1862 års kommunallagar förlades avgörandet av de rent kommunala frågorna till kommunalstämma, allmän rådstuga eller stadsfullmäktige. I kyrkans och folkskolans angelägenheter skulle avgörande ske å kyrkostämma, vars beslut skulle verkställas av skolrådet och kyrkorådet, vilka också skulle handhava den närmaste vården av hithörande frågor. Under den starka utveckling, vår folkskola genomgått, har det emellertid ådagalagts, att kyrkostämman särskilt i större församlingar vore mindre lämplig för fattande av beslut i skolfrågor. Med anledning av de mindre goda erfarenheter, man gjort i detta hänseende, tillkom också 1895 en kungl. kommitté, som samma år framlade ett förslag till förordning angående skolfullmäktige och skolstyrelse i vissa städer. Detta förslag föranledde dock ingen Kungl. Maj:ts åtgärd. Följande år väcktes i riksdagen tvenne motioner i saken, den ena om införande av s. k. kyrkofullmäktige med samma befogenhet som kyrkostämman i ekonomiska frågor och den andra om rätt för kyrkostämma i rikets större städer att åt stadsfullmäktige överlämna sin beslutanderätt i ärenden rörande folkskolebudgeten. Lagutskottet föreslog riksdagen att anhålla om en utredning i saken, men genom kamrarnas olika beslut förföll frågan.

Kravet på rättelse i de rådande missförhållandena blev emellertid allt starkare. År 1903 antog riksdagen en lag angående folkskoleväsendet i Stockholm. Enligt denna lag är folkskoleväsendet i huvudstaden en för hela staden gemensam angelägenhet, som staden såsom kommun har att vårda. På grund härav beslutas och utgöras kostnaderna för folkskoleväsendet på samma sätt som kommunalutskylderna. Den närmaste ledningen handhaves av en folkskoledirektion, vars ledamöter till en del väljas av stadsfullmäktige och som bl. a. tillsätter läraretjänster. Snart framkommo från kyrkostämmorna i flera städer

framställningar om ett liknande överförande av folkskoleväsendet på stadsfullmäktige. Detta föranledde slutligen Kungl. Maj:t att år 1907 tillkalla sakkunnige för en utredning av frågan. Det av sakkunnige avgivna förslaget till lag i nämnda syfte blev i något omarbetad form framlagt för riksdagen år 1908. Frågan föll emellertid då, men följande år framlämnades förslaget ånyo och blev då av riksdagen godkänt. Till denna utgång torde ha bidragit 1908 års kyrkomötes beslut om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan dels om utredning, i vad mån kyrkostämmas beslutanderätt kunde överlätas åt eller fördelas mellan särskilda av kyrkostämma valda fullmäktige och i vissa fall åt stads- eller kommunalfullmäktige och dels om förslag, vartill en dylik utredning kunde föranleda. Det antagna förslaget till uttalande var framlagt av biskop G. Billing.

Genom 1909 års lag kunna i stad med stadsfullmäktige dessa eller kyrkostämma hos Kungl. Maj:t anhålla om folkskoleväsendets överförande på stadsfullmäktige. Detta har också skett i det stora flertalet av rikets städer. Med vården av folkskoleväsendet har även vården av vanartade och i sedligt avseende försummade barn lagts i den borgerliga kommunens händer.

Överförandet av skolärendena från den kyrkliga till den borgerliga kommunen är alltså, vad de flesta städer beträffar, i det närmaste full verklighet. Ännu kvarstå en del befogenheter för kyrkostämman, t. ex. att välja en del av ledamöterna i folkskolestyrelsen. I landsbygdskommunerna gälla däremot ännu bestämmelserna av 1862.

Frågan blir då: Råda i städerna några särskilda förhållanden, som ej kunna åberopas för åtgärder i samma syfte för landsbygdskommunerna? En än så knapphändig redogörelse för de skäl, som ligga till grund för 1909 års riksdagsbeslut, torde vara tillräcklig för att frågan skall besvaras nekande. Vilka äro dessa skäl?

1907 års sakkunnige framhålla bl. a., att särskilt för de stora städerna kyrkostämman icke är en lämplig institution för handläggningen och vården av folkskolans angelägenheter. Redan det stora antalet röstberättigade hänvisar bjärt på olägenheten av dess förvaltning av folkskoleväsendet. Med den betydelse folkskoleväsendet alltmera fått och finge för samhället och de stora ekonomiska krav det följaktligen ställde på de skattskyldiga, måste det bliva oavvisligt att i de större och medelstora städerna överlämna högsta lokala myndigheten över folkskolans angelägenheter åt en särskild representation. Huru skulle då en sådan se ut? Olika uppslag ha givits. Det har föreslagits dels stadsfullmäktige och dels ett nytt organ, skol- eller kyrkofullmäktige.

»Obenägheten för och olämpligheten av att för folkskolans angelägenheter tillskapa en särskild representation genom skolfullmäktige torde vara så stor, att ett återupptagande av 1895 års kommittéförlslag härom icke borde ifrågasättas».

»Icke heller hade frågan om en kyrkofullmäktigeinstitution i kyrkostämmans ställe ännu så fortskridit, att därpå kunde byggas något förslag i förevarande avseende. I varje fall torde den allmänna meningen gå i den riktningen, att, även om en dylik institution infördes, densamma borde anordnas enbart för rent kyrkliga frågor.» I Stockholm hade utvecklingen gått i den riktningen.

»Det syntes ock, som om vid en fullständigt fri prövning av alla hithörande omständigheter de övervägande skälen talade för att stadsfullmäktige gjordes till högsta lokala myndighet över folkskolan i de fall, där denna myndighet icke ansåges längre böra ligga hos kyrkostämman. Folkskolans egen utveckling från en mera uteslutande kyrklig till en allt mer och mer borgerlig karaktär liksom angelägenheten därav att i de samhällen, där folkskolans budget spelade en stor och alltmera betydande roll, frågor om folkskolebudgeten handlades i ett sammanhang och med hänsyn till kommunala budgeten i övrigt, talade avgjort för att folkskoleväsendet borde liksom närbesläktade frågor i de större stads-samhällena läggas under stadsfullmäktiges beslutanderätt.»

Kunna icke precis samma skäl anföras till förmån för en liknande lag, gällande för landskommunerna? Äro inte olägenheterna lika stora i många landskommuner som i städerna? Även i de förra är kyrkostämman ofta synnerligen heterogent sammansatt. Till stor del kan den utgöras av personer utan intresse för pedagogiska frågor, utan sakkunskap på undervisnings och uppfostrans område, med ringa kärlek till skolan och liten förståelse för dess uppgifter. De bestämmas ofta endast av undervisningsväsendets kostnadssiffror, och den sakliga behandlingen kommer ej till sin rätt vid besluten. Talrika exempel finnas, som visa huru oberäknelig och växlande majoriteten kan vara på en kyrkostämma på landsbygden, något som varit till stor skada för skolans jämna och lugna utveckling. Även för landskommunerna skulle en enhetlig behandling av hela deras ekonomi vara till mycket stort gagn. Därför torde väl också den uppfattningen vara tämligen rikt utbredd, att beslutanderätten i folkskole- och barnavårdsärenden bör föras över på den borgerliga kommunen.

I och med urtima riksdagens beslut om ett utsträckt och obligatoriskt införande av kommunalfullmäktigeinstitutionen i kommuner med över 1,500 invånare har denna fråga blivit särskilt aktuell. I kommunalfull-

mäktige ha vi den närmaste motsvarigheten till städernas stadsfullmäktige. Den mera sakliga behandling, som denna institution gett folkskoleärendena, skulle i landskommunerna bestås av kommunalfullmäktige. Den anmärkningen kommer måhända att göras mot kommunalfullmäktige — liksom den förut gjorts mot stadsfullmäktige — att de ej väljas med särskild hänsyn till undervisningsfrågor och att de många borgerliga ärendenas behandling skulle medföra, att skolärendena tillbakasattes. Anmärkningen är dock ej så tungt vägande. Kommunalfullmäktige skola väl väljas med hänsyn till alla ärenden, som bli föremål för deras behandling, och att därför även skolans angelägenheter, om de komme under kommunalfullmäktiges handläggning, skulle få tillbörligt inflytande vid valen. Erfarenheterna från städerna ge ej skäl till farhågor, tvärtom. De egentliga skolfrågorna skulle för övrigt fortfarande bedömas av skolrådet. Om nu kyrkostämman hade att behandla enbart de rent kyrkliga spörsmålen — kyrkans finansiella frågor dock undantagna — skulle även ett kommunalfullmäktige motsvarande organ, kyrkofullmäktige, varom yrkande framställts, bli tämligen obehöfligt. Antalet kommunala institutioner och organ är redan så stort, att det på många håll är svårt få dugligt folk till dem alla.

Kravet på folkskole- och barnavårdsärendenas överflyttande från kyrkostämman gäller ej endast städer och landskommuner med resp. stads- och kommunalfullmäktige. Det gäller även för alla andra kommuner. I dessa skulle då enbart kommunalstämma eller allmän rådstuga träda i kyrkostämmans ställe. För denna utsträckning tala de flesta av de härovan anförda skälen.

Folkskolan är en skola för alla barn. Därför böra alla föräldrar och alla för skolans bästa ömmande personer ha rätt göra sitt inflytande över henne gällande. Detta kan ske endast, om hon kommer under den borgerliga kommunens vård. Folkskolans egen utveckling har gått i motsvarande riktning. Hon har växt upp under kyrkans hägn och var från början i huvudsak en religionsskola. Utvecklingen har gått raskt framåt, och numera intar undervisningen i rent världsliga ämnen en framstående plats på skolans program.

Tiden är nu inne att förverkliga det krav, som härovan framställts. År 1909 togs det ena steget. Detta har visat sig vara till gagn för skolan. Nu bör det andra steget tagas. Detta är lika nödvändigt som det förra och kommer säkerligen att lända vår barndomsskola till bättnad.

Om själva principen torde riksdagen alltså kunna besluta. För dess förverkligande erfordras dock ett närmare utredande av alla de spörsmål, som stå i samband med de lag- och övriga författningsändringar,

som måste vidtagas. Därvid bör sikte särskilt tagas på, vilka befogenheter, som skola tilläggas kommunalstämma, kommunalfullmäktige och skolråd. Frågan om det sistnämndas sammansättning bör också ge anledning till att den av riksdagen 1914 begärda utredningen om pastors självskrivnenhet som skolrådsordförande verkställs.

På grund av vad här ovan framförts får jag anhålla,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, på vilka grunder ärendena rörande folkskoleväsendet, skolbiblioteken och vården av vanartade och i sedligt avseende försummade barn skola överföras till den borgerliga kommunen och om förslag i nämnda syfte.

Stockholm den 21 januari 1919.

Sten Berglund.
